

MIRA MILADINOVIĆ ZALAZNIK, TANJA ŽIGON (UR.): STIKI IN
SOVPLIVANJA MED SREDIŠČEM IN OBROBJEM: MEDKULTURNE
LITERARNOVEDNE ŠTUDIJE

Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 2014. 265 str.

Vprašanje središča in obrobja je eno temeljnih vprašanj, s katerim se morajo spopadati znanstveniki in znanstvenice pri preučevanju procesov so-vplivanja, in sicer bodisi v politiki in gospodarstvu bodisi v kulturi. Četudi je zaradi prepletenosti svetovnega sistema vprašanje odnosa med središčem in obrobjem postalo (spet!) aktualno šele z (še ne preživeto) gospodarsko krizo, pa je enako vprašanje, o pomenu in vplivu središča na obrobje v kulturnih študijah še vedno preveč zapostavljeno. Pričujoča monografija je poskus odstiranja sedmih tančic z enega od vprašanj, ki ni pomembno samo zato, ker (p)ostaja aktualno, ampak predvsem zato, ker je inherentno vsaki kulturi in s tem tudi vsakemu družbenemu in političnemu delovanju. In tega se štirinajst avtorjev in avtoric več kot dobro zaveda, saj vprašanja odnosa med središčem in obrobjem ne obravnavajo samo znotraj klasičnega instrumentarija literarnih ved, temveč spekter razumevanja središča in obrobja širijo tudi na polje medkulturenega komuniciranja, odnosov (so)odvisnosti ter odnosov podrejenosti–nadrejenosti. Zanimivo je, da ta političnoekonomska izhodišča najdemo v pričujoči monografiji pri vseh avtorjih in avtoricah, pri čemer se včasih zdi, da se jih na splošno pravzaprav niso zares zavedali in so analizo pripravili znotraj kulturnega relativizma, sočasno pa ima bralec vseskozi občutek, da želijo to pereče vprašanje asimetrične odvisnosti med središčem in obrobjem, ki je prav temu odnosu inherentna, malo skriti.

Prebrano delo ni kakovostno samo zato, ker odpira pereče vprašanje odnosa središče–obrobje, ampak tudi zato, ker na to vprašanje odgovarjajo znanstveniki in znanstvenice, ki so iz mešanih jezikovnih področij, na različnih stopnjah svoje (znanstvene) poti, kot tudi iz različnih kulturnih območij. Četudi se nam to morda zdi obrobna opazka, velja poudariti, da je vprašanje razumevanja središča in obrobja najprej geografski, nato kulturni pojav. A k temu moramo vedno dodati tudi vprašanje percepcije posameznika, kaj sam, skozi lastno izkustvo, razume kot središče, in kaj kot obrobje. Za marsikoga, ki živi v Ljubljani, predstavljata Gradec in Celovec obrobje. Podobno stališče ima tudi nekdo, ki živi na Dunaju. Vprašanje pa je, ali Dunajčan razume Ljubljano kot središče? Gotovo ne. Kaj pa Ljubljančan? Razume Dunaj kot središče? Gotovo da. Podobnih primerov je še mnogo, a najbolj razdelan, v geografskem, ideološkem in kulturnem je primer Srca Francije (Île-de-la-Cité), predela Pariza, ki ga Francozi in drugi razumejo kot t. i. točko nič. Že korak proč iz tega predela je označen za obrobje. Tako ni pomembno, če si v Le Maraisu ali v Lyonu, za Srce Francije je oboje obrobje.

A ta geografski determinizem definiranja središča in obrobja ni dovolj za razumevanje tega, o čemer pišejo avtorji. Če želimo doumesti globine in težave definiranja, razumevanja, predvsem pa posledice tega, da je nekaj označeno kot središče ali obrobje, moramo stopiti v kulturno sfero in področje osebnih izkustev. Slednja v dobi vse bolj globaliziranega sveta zelo natančno določajo razumevanje središča

in obrobja, pri čemer velja za središče vse tisto, kar so sami izkusili oz. na kar so se sami osredinili, medtem ko druga področja, najsibodi geografska ali kulturna, veljajo za obrobje. Upoštevanje to dejstvo moramo izpostaviti, da sta urednici skušali tudi v razpravo o središču in obrobju vnesti malo implicitne simbolike s tem, da sta med avtorje uvrstile najprej znanstvenike na začetku kariere, ki se morajo tako znanstveno kot tudi literarno(ideološko) še razviti in profilirati (Sánchez Lombana, Schollbach, Veberič), sočasno pa tudi tuje mlade znanstvenike (Jesner, Almasy), ki imajo že izdelan svoj psihološko-ideološki aparat razumevanja odnosa med središčem in obrobjem, a obenem to področje neprestano motrijo in ga skušajo zaobjeti karseda celostno. Končno ta krog intimnega uravnoteževanja med »mladim in uveljavljenim« ter »domačim in tujim« urednici 'začinita' še s sestavkom Igorja Mavra, ki v svojem razdelku obravnava dela sodobnega madžarsko-avstralskega diasporičnega pisatelja Andrewa Riemerja, ki v svojih delih skozi prizmo lastnega izkustva pokaže svoj emocionalen, a sočasno distančen odnos do vprašanja središča in obrobja. Ne glede na to, da je geografsko in kulturno z vidika 'tipičnega' Avstralca srednjeevropski kulturni prostor (o čemer v monografiji teče beseda) obrobje, pa slednji v primeru Riemerja prav zaradi njegovega osebnega izkustva postane središče. Več kot toliko bi si bralec težko želel oz. bi od urednic težko zahteval. To, da sta koncepta središča in obrobja izredno povezljiva, a sočasno izredno distančna, nam urednici z izborom prispevkov in njihovim sosledjem vseskozi namigujeta, a razkrijeta šele v razdelku Igorja Mavra. Tu monografija doseže višek in bralec postavi predvsem tisto večno in osnovno vprašanje, o katerem se je spraševal že Hamlet: »Biti ali ne biti«. In ne samo to: ob branju te monografije se hamletovsko vprašanje celo razširi in se ne povezuje samo s tem, da se nekje 'po-staviš', ampak da tam tudi 'ob-staneš'. Tako urednici simbolično pokažeta, da je bistvo razumevanja središča in obrobja v tem, da se najprej definiraš kot entiteta, nato pa vseskozi deluješ tako, da tam ostajaš.

Sestvo in bistvo teh vprašanj je tisto, ki odkriva duhovno revščino modernega človeka, ki se z vprašanjem svojega umeščanja v središče ali obrobje ne ukvarja oz. ga zavestno zanemarja. Urednici na tej točki žal monografije ne zaključita tako, kot bi morda lahko (pre)kritičen bralec želel, tj. da bi se vprašali, kako in kaj je tu s slovenskim človekom, njegovo (zmedeno) identiteto, predvsem pa z njegovim habitusom. Resda je reševanje tega vprašanja izjemno zahtevno, saj terja lastno introspekcijo, kar je znotraj kulturnega instant sistema, ki smo mu priča v zadnjih desetletjih, nemogoče, sočasno pa je prav zato pomembno, da bi se ta razdelek še bolj dodelal, filigransko izpopolnil in najbrž zastavil bolj kritično. Da ne bo nápak razumljeno – prispevki Mire Miladinović Zalaznik, Tanje Žigon in Irene Samide dajejo očrt za mogočo debato o ključnih vprašanih slovenskega človeka, vprašanih razumevanja središča in obrobja v slovenskem spiritusu, a – najverjetneje tudi zaradi prostorske omejenosti – ne posegajo na vsa polja zbegane slovenske identitete, ki se je več kot petsto let kalila v enem duhovnem in ideološkem sistemu, nato sedemdeset let v drugem, danes pa ne ve, iz katerega bi vzela kaj. Wittgenstein je dejal, da so meje mojega jezika meje mojega sveta. A ta trditev je preskopa. Ne gre samo za jezik, gre za širšo duhovno vpetost, ki je v t. i. prostoru *Mitteleuropa* izjemno nejasna in zmedena, najbolj zaradi neprestanega prestavljanja mej ter izseljevanja oz. priseljevanja in končno zaradi tega, ker so ravno v tem prostoru nastali osnovni termini razume-

vanja središča in obrobja. Vse te točke, ki so za nacionalni obstoj izrazito pereče, se pogosto, prav v tem prostoru definiranja središča in obrobja, razumejo kot težave, s katerimi se nočemo spopasti. Zato se narodi tega prostora raje zatekamo k nepotrebni luknjam v nacionalnem in narodovem spominu, potvarjanju (lastne) zgodovine, predvsem pa samospraševanju o tem, kdo smo, od kod smo prišli in kam gremo. Morda tudi zato, ker nas ob bridki izkušnji, če se s tem ukvarjamo, zadane svetobolje, ali pa celo morda še bolj zato, ker sodobni čas takih samoizpraševanj ne dopušča (ker »nima časa«). Če želimo biti uspešni, moramo biti instant, je nekoč na nekem predavanju dejal eden izmed profesorjev na Solnograškem. In zgleda, da se ni motil.

Vse navedeno navaja na to, da bi bilo smelo pričujočo monografijo razširiti, če se bosta urednici odločili, da jo ponovno odpreta. Postavita naj si dodatna vprašanja, predvsem pa naj oblikujeta razmislek o tem, kako skušati v prostorsko omejenem delu zaobjeti tista vprašanja, ki bi si jih morali Slovenci in drugi narodi Srednje Evrope postavljati, če želimo v prihodnje spoštljivo živeti drug z drugim (in ne drug ob drugem).

Ne glede na to pa velja na tem mestu poudariti, da je pričujoča monografija izjemno kakovostno in zrelo delo, vredno temeljitega branja, ne samo ker odpira boleča, a temeljna vprašanja, ampak tudi ker na določene tematike daje vsaj delne odgovore. Poleg tega monografija ustvarja prostor za razpravo tudi o t. i. medprostorjih, tematici, ki se ji v kontekstu odnosa med središčem in obrobjem običajno (radi) izognemo, ponavadi zato, ker imamo v znanosti radi čiste modele, ki jih je lažje preučevati. Posledično pa, prav zaradi prilagajanja kompleksnih problemov omejeni raziskovalni metodologiji, izgubimo tisto srž, ki je običajno vedno nekje vmes. Ta najdragocenejša spoznanja so torej tista, ki jih moramo ohraniti, zato velja kompleksne koncepte vedno obravnavati celostno, ne pa jih prilagajati (omejenim danostim). Predvsem pa pričujoča monografija izpostavlja tisto, kar so vedeli že Rimljani, in sicer *cultura non facit saltus*. Na Slovenskem se pač tega še ne zavedamo dovolj. Pričujoča monografija pa je pogumen korak v smer, da se bomo morda tudi tega začeli zavedati – preden bo prepozno.

Boštjan Udovič

Fakulteta za družbene vede Univerze v Ljubljani
bostjan.udovic@fdv.uni-lj.si

NAVODILA AVTORJEM

Slavistična revija sprejema izvirne in še neobjavljene znanstvene in strokovne članke s področij slovenističnega oz. slavističnega jezikoslovja in literarne vede ter iz sorodnih strok, ki niso v uredniški presoji za nobeno drugo publikacijo. Članki so v slovenščini, izjemoma tudi v drugih slovanskih in svetovnih jezikih, pred objavo pa morajo v postopek uredniškega recenziranja. O sprejemu ali zavrnitvi članka je avtor obveščen približno tri mesece po njegovem prejemu. Objavljeni članki bodo takoj prosto dostopni v spletnem arhivu revije in z zamikom v Digitalni knjižnici Slovenije. Pisec ohrani avtorske pravice nad člankom brez omejitev. Korekture je potrebno vrniti v treh dneh. Avtor odda članek na portalu <http://ojs.srl.si> (če gre za prvo tovrstno oddajo avtorja, se na portalu najprej registrira kot avtor). Dolžina članka naj ne presega ene in pol avtorske pole, tj. 45.000 znakov, ocene 24.000 znakov, poročila 8.000 znakov s presledki in opombami vred. Daljši prispevki bodo zavrnjeni. Tipkopis je potrebno oddati v datoteki RTF ali v podobnem besedilnem formatu in v datoteki PDF. Nabor je Times New Roman, velikost besedila 12 pik, za izvleček, povzetek, daljše citate in opombe 10, razmik med vrsticami pa 1,5. Odstavki so ločeni s prazno vrstico in brez umika ter desne poravnave. Narekovaji so dvojni srednji, ločila in prečrkovanje tujih pisav se ravna po zadnjem slovenskem pravopisu. Sinopsis naj ne presega 8 vrstic, povzetek ne dveh strani, ključnih besed, ki niso besede iz naslova, naj bo 3–5; avtor naj poskrbi tudi za prevod sinopsisa, povzetka in ključnih besed v angleščino. Članki, ki niso napisani v slovenščini, imajo slovenski povzetek. Avtor naj priloži svoj elektronski naslov in polni naslov institucije, na kateri dela. Slikovni material se priloži v ločenih datotekah; vsako sliko s svojo številko; v tipkopisu pa mora biti označeno, kam katera sodi; podnapisi k slikam so že v tipkopisu članka. Nad 5 vrstic dolgi navedki so odstavčno ločeni od drugega besedila in brez navednic. Izpusti so v navedku označeni s tremi pikami v oglatih oklepajih; na začetku in na koncu citatov ni tropičij. Zaporedna številka opombe stoji stično za ločili, ki sledijo mestu, na katero se nanaša. Literatura se navaja v krajši obliki v oklepaju v tekočem besedilu (Boršnik 1962: 213), v daljši obliki pa v seznamu literature na koncu članka. Spletno verzijo objave navedemo za bibliografskimi podatki natisnjene verzije. Seznam literature oblikujemo takole:

Marja BORŠNIK, 1962: *Študije in fragmenti*. Maribor: Obzorja.

Helga GLUŠIČ, 2003: Izraz negotove zavesti: Pogled na sočasni slovenski roman. *Sodobni slovenski roman*. Ur. Miran Hladnik in Gregor Kocijan. Ljubljana: FF (Obdobja, 21). 287–95.

Irena NOVAK POPOV, 2006: Ustvarjalnost kontroverzne umetnice Svetlane Makarovič. *Slavistična revija* 54/4. 711–25.

Luiza PESJAK, 1887: *Beatin dnevnik: Roman*. Wikivir. Ogled 13. aprila 2011.

Opombe naj ne vsebujejo bibliografskih podatkov, če pa že, naj bodo enote bibliografske navedbe med seboj ločene z vejicami: Marja Boršnik, *Študije in fragmenti*, Maribor, Obzorja, 16–18. Na koncu vsake bibliografske enote je pika. Naslovi samostojnih izdaj, knjig in periodičnih publikacij so postavljeni *ležeče*. Zbirka je v oklepaju tik pred navedbo strani; krajšavo str. za stran izpustimo. Naslovi v stroki poznane periodike so lahko okratičeni (npr. *SR za Slavistično revijo*, *LZ za Ljubljanski zvon*). Pri zaporednem navajanju več del enega avtorja v seznamu literature namesto imena in priimka napravimo dva vezaja. Kadar na isto leto pride več del istega avtorja, letnici na desni stično dodajamo male črke slovenske abecede: 1944a, 1944b. URL-jev ne navajamo, ampak samo Na spletu.

GUIDELINES FOR AUTHORS

Slavistična revija (*Slavic Review Ljubljana*, SRL) accepts original, not previously published scholarly articles in the areas of Slovene and Slavic linguistics and literary studies and from related disciplines, which were submitted only to SRL. Articles are published primarily in Slovene and occasionally also in other Slavic or world languages. Before publication, all articles submitted to *Slavistična revija* are reviewed by the editors. The author is notified whether his/her article has been accepted for publication about three months after the submission date. The proofs must be returned to the publisher within three days. Authors should submit articles online at <http://ojs.srl.si>. Articles should not exceed 45,000 characters, reviews 24,000 characters, and reports 8,000 characters; longer papers will be rejected. All manuscripts must be submitted as RTF or similar files and in PDF format, using the Times New Roman font. The article should be typed in 12-point font, the abstract, summary, longer quotations, and footnotes should be in 10-point font with 1.5 spaces between the lines. Paragraphs must be separated by an empty line, without indentation, and without right justification. Quotation marks are second-level double quotes (« »), punctuation and transliteration of foreign alphabets must comply with the latest edition of the Slovenski pravopis. Each article must include an abstract (not to exceed 8 lines), a summary (not to exceed 2 pages), as well as 3–5 key words that are not contained in the title. The author should also provide the English translation of the abstract, summary and key words. Articles written in a language other than Slovene must include a summary in Slovene. Authors must provide their e-mail address and full name of the institution with which they are affiliated. Visual materials are to be sent in separate files, with each illustration numbered. In the manuscript, it must be clearly indicated where each illustration belongs; the captions to the illustrations are already included in the manuscript. Quotations longer than 5 lines should be typed in separate paragraphs, without quotation marks. Omissions in quotations must be indicated with three dots in square brackets, with no dots at the beginning or at the end of quotation. The footnote number must follow (with no space) the punctuation mark at the end of the segment that the footnote refers to. In the text, literature is cited in short form in parentheses, e.g., (Boršnik 1962: 213). Literature is cited in long form in the list of references at the end of the article. The on-line version of the article is listed after the reference for the printed version. In the list of references, the works are cited in the following manner:

Marja BORŠNIK, 1962: *Študije in fragmenti*. Maribor: Obzorja.

Helga GLUŠIČ, 2003: Izraz negotove zavesti: Pogled na sočasni slovenski roman. *Sodobni slovenski roman*. Ur. Miran Hladnik in Gregor Kocijan. Ljubljana: FF (Obdobja, 21). 287–95.

Irena NOVAK POPOV, 2006: Ustvarjalnost kontroverzne umetnice Svetlane Makarovič. *Slavistična revija* 54/4. 711–25.

Luiza PESJAK, 1887: *Beatin dnevnik: Roman*. Wikivir. Ogled 13. aprila 2011.

Footnotes should be free of bibliographic information; if this cannot be avoided, individual parts of a bibliographic citation are separated by commas: Marja Boršnik, *Študije in fragmenti*, Maribor, Obzorja, 16–18. Each bibliographic entry is followed by a period. Titles of individual editions, books, and periodicals are italicized. The series name is listed in parentheses before the page number; the abbreviation *str.* for *stran* 'page' is omitted. The titles of periodicals well-known in the field may be abbreviated (e.g., *SR* for *Slavistična revija*, *LZ* for *Ljubljanski zvon*). In subsequent quotations of several works by the same author in the reference list, the name is replaced by two hyphens. When citing several works by the same author with the same year of publication, the year of publication is followed (with no space) by lower-case letters, e.g., 1944a, 1944b. Just put Web instead of citing long URLs.